

Správa Európskeho monitora reštrukturalizácie za rok 2020: cezhraničná reštrukturalizácia

Úvod

Táto správa je venovaná dvom aspektom. Prvým z nich je preskúmanie súčasnej reštrukturalizačnej činnosti v Európskej únii vrátane prvých vplyvov krízy spôsobenej koronavírusom (ochorením COVID-19). Druhým aspektom je podrobnejšia analýza reštrukturalizačnej činnosti nadnárodného charakteru, do ktorej sú zapojené nadnárodné podniky. Potreba analýzy z hľadiska druhého aspektu sa vynára v dôsledku stále nadnárodnejšej perspektívy, ktorú podniky zaujímajú pri prijímaní rozhodnutí o strategickom plánovaní vrátane rozhodnutí týkajúcich sa umiestnenia výrobných prevádzok a zamestnanosti. Vo väčších nadnárodných podnikoch majú rozhodnutia prijaté v hlavnom sídle čoraz väčší vplyv na prevádzku na vnútroštátnej i miestnej úrovni. Vplývajú aj na zastúpenia zamestnancov vrátane európskych zamestnaneckých rád, ktoré sú tu nato, aby poskytovali priestor na informovanie zamestnancov nadnárodných podnikov a na konzultácie so zamestnancami nadnárodných podnikov o rozhodnutiach, ktoré sa ich týkajú.

Hlavným zdrojom analýzy je databáza podujatí Európskeho monitora reštrukturalizácie (ERM), v ktorej sú obsiahnuté údaje o viac ako 25 000 rozsiahlych reštrukturalizáciách od roku 2002 vrátane takmer 2 000 reštrukturalizácií od začiatku roku 2019. Analýzu nadnárodných reštrukturalizácií dopĺňajú prípadové štúdiá založené na medzinárodných presunoch výroby.

Politické súvislosti

Trhy práce EÚ v roku 2020 fungujú v tieni prvej vlny krízy ochorenia COVID-19. Počiatočné rozsiahle finančné opatrenia EÚ a členských štátov aspoň sčasti zmiernili niektoré z najobávanejších vplyvov. Následky krízy si však budú vyžadovať pretrvávajúcu štátnu podporu na ochranu domácností a podnikov a na vytvorenie základu pre udržateľnú obnovu, predovšetkým v najviac postihnutých odvetviach. Strategické ciele EÚ, ako je cieľ uhlíkovej neutrality do roku 2050, si okrem toho budú vyžadovať

transformáciu výrobných činností, ktorá bude zahŕňať rozsiahlu reštrukturalizáciu.

Nadnárodné podniky sú vo všeobecnosti odolné podniky, ktoré môžu zohrávať aktívnu úlohu pri obnove a dosahovaní týchto dlhodobějších cieľov. Majú veľký podiel na svetovej produkcii (28 %) a zamestnanosti (23 %) a ešte väčší podiel na svetovom obchode. Tieto podniky prijímajú rozhodnutia o tom, kde lokalizovať svoje činnosti, čím ovplyvňujú zamestnanosť desiatok miliónov Európanov, ako aj prosperitu ich spoločenských a regiónov. Čiastočne ako odpoveď na ich rastúci hospodársky vplyv EÚ vypracovala politiku na podporu zastúpenia zamestnancov na nadnárodnej úrovni (smernice, ktorými sa ustanovujú európske zamestnanecké rady a práva na informovanie a konzultácie) s cieľom znovu vyvážiť výsady sociálnych partnerov, a to najmä v prípade nadnárodných reštrukturalizácií. Z Európskeho fondu na prispôsobenie sa globalizácii (EGF) boli vyčlenené finančné prostriedky na rekvalifikáciu zamestnancov prepustených v dôsledku rozsiahlej reštrukturalizácie ako pomoc pre státisíce európskych pracujúcich.

Hlavné zistenia

- Kríza spôsobená pandémiou ochorenia COVID-19 viedla v prvej polovici roka 2020 k zdvojnásobeniu počtu stratených pracovných miest v dôsledku reštrukturalizácie v porovnaní s kľavým priemerom. Vplyv na trh práce bol mimoriadne selektívny, pričom dve veľké odvetvia – doprava (vrátane leteckej dopravy) a hotelové a reštauračné služby – predstavovali takmer polovicu z celkového počtu ohlásených strát pracovných miest (v porovnaní s menej ako 10 % v časoch mimo pandémie). Ide o odvetvia, ktoré boli najviac narušené opatreniami na obmedzenie fyzického kontaktu prijatými s cieľom zastaviť prenos vírusu. Komplexnejšia správa o počiatočnom vplyve krízy spôsobenej pandémiou COVID-19 bude možná až po znížení alebo zrušení dočasných opatrení finančnej pomoci, ktoré boli prijaté na vládnej úrovni a zmiernenie dosahu krízy.

- Približne v 1 z 20 prípadov rozsiahlej reštrukturalizácie v ERM ide o nadnárodnú reštrukturalizáciu, ktorá ovplyvňuje činnosti najmenej v dvoch krajinách. Následky na zamestnanosť bývajú oveľa väčšie a procesy reštrukturalizácie zvyknú byť dlhšie a zložitejšie. V priemere každý prípad nadnárodnej reštrukturalizácie (okrem rozširovania podnikov) zahŕňa ohlásené straty pracovných miest v počte viac ako 3 000 miest, čo je približne sedemkrát viac ako pri reštrukturalizácii v jednom štáte.
- Všetky reštrukturalizačné činnosti silne závisia od hospodárskeho cyklu, pričom sa vrcholy kryjú s recesiami, čo sa ale mimoriadne intenzívne odráža na nadnárodnej reštrukturalizačnej činnosti. Frekvencia prípadov, ako aj rozsah strát pracovných miest stúpa rýchlejšie počas hospodárskeho úpadku vrátane poklesu v dôsledku krízy ochorenia COVID-19.
- Prípadové štúdiá nadnárodných reštrukturalizácií poukázali na rôzne motivované rozhodnutia nadnárodných podnikov o presune výroby za hranice, pričom najdôležitejším dôvodom zostáva znižovanie nákladov na pracovnú silu.
- Prípadové štúdiá poukazujú na vrstvenie kolektívnych reprezentatívnych štruktúr medzi miestnou, národnou, úniijnou a globálnou úrovňou. To môže byť prospešné pri posilňovaní väzieb a pri pomoci v koordinácii výmeny informácií medzi zástupcami zamestnancov a ich prípadnej činnosti, ale môže to oslabiť ich vplyv na spôsob riadenia nadnárodných reštrukturalizačných operácií.
- Vzhľadom na rozsah a vplyv nadnárodných reštrukturalizácií za hranicami členských štátov vrátane ich potenciálu viesť k cezhraničným sporom pri presune výroby panuje odôvodnené presvedčenie, že EÚ má byť zapojená do monitorovania nadnárodných reštrukturalizácií. Nástroje financovania, ako je EGF, sú určené na riešenie cezhraničných žiadostí, ale v praxi je väčšina prípadových žiadostí o aktívne zásahy na trhu práce po reštrukturalizácii na vnútroštátnej úrovni.
- Ďalšia oblasť potenciálneho cezhraničného súperenia v nadnárodných reštrukturalizáciách sa týka skutočného alebo vnímaného využívania regionálnych alebo vnútroštátnych subvencií na stimulovanie nadnárodných spoločností k premiestneniu výroby. Ak sa takáto pomoc uplatní, podkopáva sa pocit, že všetky spoločnosti súťažia za rovnakých podmienok, keďže hlavnými subjektmi a príjemcami takejto pomoci zvyčajne bývajú väčšie spoločnosti. Poukazuje sa aj na to, že firemné rozhodnutia, ktoré môžu viesť k značným stratám pracovných miest a ľudským ťažkostiam, sú motivované rovnako dostupnosťou subvencií, ako aj inými obchodnými hľadiskami.
- Politika ľudských zdrojov v nadnárodných podnikoch sa čoraz viac modeluje na globálnej úrovni (a nie na úrovni EÚ), zatiaľ čo väčšina právnych požiadaviek na zamestnávateľov (v súvislosti s pracovným časom, zdravím a bezpečnosťou, sociálnym zabezpečením a mzdou) je vnútroštátna. Zatiaľ čo nadnárodné reštrukturalizácie patria priamo do kompetencií európskych zamestnaneckých rád, ich schopnosti a práva ovplyvňovať tieto procesy sú obmedzené. Tieto obmedzenia sú očividnejšie, ak sa nadnárodné rozhodovanie sústreďuje na globálnej úrovni s obmedzeným priestorom na úvahu pre miestne alebo vnútroštátne riadenie.

Politické ukazovatele

- Globálna finančná kríza v rokoch 2008 – 2009 negatívne ovplyvnila medzinárodné investičné toky, keďže nadnárodné podniky zvrátili trendy medzinárodnej expanzie. Toky priamych zahraničných investícií ako podiel na globálnom hrubom domácom produkte (HDP) boli v rokoch 2018 a 2019 nižšie ako v roku 2010. Kríza spôsobená ochorením COVID-19 pravdepodobne prinesie ďalšie zníženie týchto tokov a zároveň skrátenie a zjednodušenie globálnych hodnotových reťazcov, ako aj určité obmedzenie hospodárskej činnosti v jednotlivých štátoch.

Ďalšie informácie

Správa s názvom *ERM report 2020: Restructuring across borders* (Správa Európskeho monitora reštrukturalizácie za rok 2020: cezhraničná reštrukturalizácia) je dostupná na <http://eurofound.link/ef20024>

Vedúci výskumu: John Hurley

information@eurofound.europa.eu